

2. Віконська Д. *Ars Longa...* Літературознавство. Мистецтвознавство. Культурологія. Львів: Піраміда, 2015. 352 с.
3. Ільницький М. Драма без катарсису: Сторінка літературного життя Львова першої половини ХХ ст. Львів: Місіонер, 1999. 212 с.
4. Набитович І. Дарія Віконська – лицар українського II Rinascimento // Віконська Дарія. За силу й перемогу. Ч. 1: За державну бронзу. Львів: Піраміда, 2016. С. 7–31.
5. Райська яблінка. Антологія української малої «жіночої» прози Галичини міжвоєнного періоду / Упоряд., літ. редакція, передм. і прим. Н. Поліщук. Львів: ЛА «Піраміда», 2014. 356 с.
6. Соп'яненко К. Формування у школярів національної самосвідомості засобами літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. № 1. С. 31–33.
7. Ткаченко Т.І. Феномен жіночого прозописьма в українській літературі другої половини ХХ–початку ХХІ століття: [монографія]. Київ: КиМУ, 2008. 256 с.
8. Франко І. Життя Івана Федоровича та його часи. Збір. тв. Київ: Наук. думка, 1985. Т. 46. С. 14–298.

Філіпенко Соломія Юріївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет філології і журналістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник:
Кучма Наталія Зіновіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОВІСТІ «СІРОМАНЕЦЬ» МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО

З початком ХХІ століття тісно пов'язане впровадження в наше життя концепції емоційного інтелекту. Емоційне навантаження на психіку особистості

в сучасному інформаційному світі надзвичайно зросло, тому емоційне благополуччя, особливо в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою. Педагоги і психологи приділяють значну увагу саме розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці. Як зазначає О. Лящ, «розвиток емоційного інтелекту відбувається поетапно. Перший етап – формування готовності молоді людини до пізнання світу, його закономірностей, самопізнання, що полягає в усвідомленні: впливу емоційної сфери на життєдіяльність, а самих емоційних переживань – як цінностей; важливості внутрішньої гармонії, психологічного благополуччя, здорових стосунків з іншими людьми для повноцінного життя; життєвих цінностей, пріоритетів, тобто головного і другорядного; відповідальності за власні емоційні переживання; власної базової життєвої позиції, життєвих переконань, внутрішніх настанов – як ресурсів розвитку емоційного інтелекту; екзистенціальної цінності життя “тут і тепер”»[3, с.151].

Вчителі сучасної української школи не можуть залишатися осторонь. Йдеться насамперед про філологів. Уроки української та зарубіжної літератур є майданчиком формування емоційного інтелекту підлітків. «Ми визначаємо вікові межі підліткового періоду за Д. Б. Ельконіним 11/12 – 15 років. ... Саме в цей період формуються переконання і моральні цінності, життєві плани і перспективи, відбувається усвідомлення самого себе, власних можливостей і здібностей, формуються загальні погляди на життя і на відносини між людьми, життя набуває певного сенсу» [2, с.98]. Отже, закладається підґрунтя для формування основних компонентів емоційного інтелекту, якого немає в більш ранньому віці.

Одним із найкращих творів, що допомагають формувати емоційний інтелект школярів є повість Миколи Вінграновського «Сіроманець». Письменник малює середовище, яке виявляє найкращі і найгірші людські якості.

У повісті є чимало емоційних ситуацій, у які потрапляє головний персонаж. Читаючи твір, учні спостерігають різні емоції Сашка. Хлопчик переживає радість, страх, невпевненість, надію, смуток тощо. Тому вчитель може

запропонувати учням проаналізувати причини цих емоцій, зрозуміти реакції на події та їх вплив на життя Сашка.

Так, читаючи роздуми Сашка про вовка ще до їх зустрічі, вчитель може запропонувати учням не просто описати емоції хлопчика, а висловити власні думки про описувані події, формуючи таким чином емпатію до персонажів, навички розуміння мотивів тих чи інших вчинків та почуттів.

«Сашко приліг на молочай і заплющив очі. «Де він є, отой Сіроманець? – думав собі Сашко. – Взяв би та й утік десь в інші краї чи гори, де вовків люблять. Аби я був вовком, я б тоді все розказав Сіроманцю і про Василя Чепіжного, як він ночами краде у полі солому на мотоциклі: під'їде до скирти, нав'яже на дріт в'язку соломи, прив'яже до мотоцикла ззаду і тягне, і ніхто не ганяється за Чепіжним на вертольоті! Ніхто! Ні за ним, ні за таким, як Побігайло» [1, с.346]

Цей чи інший фрагмент тексту дає можливість учителеві проаналізувати разом з учнями їхні реакції на події і персонажів, а також пояснити, чому вони реагують саме таким чином.

Можна запропонувати школярам обговорити дії і вчинки Чепіжного і його компанії, а також поведінку Сашка і його батьків, Андрійка, його батьків і льотчиків. Розмірковуючи над поведінкою цих людей, учні можуть уявити себе в ролі тих чи інших персонажів і відтворити ключові події повісті. Такі справи не просто допомагають зрозуміти емоційний світ персонажів, а й розвинути емпатію.

Аналізуючи думки і поведінку Сіроманця, учні також можуть висловити власне ставлення до тварин. Апатія вовка, що лежав зв'язаний у кузні потребує пояснення. *«Зімлілий вовк лежав у кузні на драбині біля горна. Зі стелі крізь старі щілини на нього сіявся іній. Вовк розкрив рота під іній, і йому стало легше дихати. «Ну і ну, - сказав собі вовк – Дожився». Він поворухнув замотузованими лапами, понюхав молоток біля ковадла та й наче заснув.» [1, с.353].* Міркування про причини саме такої поведінки вовка, а потім і про те, чому Сіроманець

повіри́в лю́дя́м, даю́ть мо́жливі́сть шко́ляра́м фо́рмува́ти вла́сну мо́ра́льну по́веді́нко́ву мо́де́ль.

Підсумовуючи вивчене, учитель може запропонувати учням продемонструвати власні емоції, пов'язані з повістю. Це може бути створення малюнків, поетичний чи драматичний вияв почуттів, написання есе.

Таким чином школярі зможуть показати власну соціальну адаптацію, продемонструвати засвоєння соціальних моделей поведінки та оцінки інших людей. Художня література допомагає підліткам формувати активну комунікацію з однолітками та дорослими та відкритість до набуття соціального та емоційного досвіду. Має рацію Г. Полисаєва, коли твердить, що саме при читанні художніх творів «розвивається і здатність до рефлексії – уміння прорахувати власну соціально-небажану поведінку і наслідки хибних рішень» [4, с.11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінграновський М. Вибрані твори. Київ: Смолоскип. 2013. 872 с.
2. Іванова Є.О. Розвиток і психодіагностика емоційного інтелекту в підлітковому віці. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. №1 (22). С.97–103.
3. Лящ О. Методичні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту в юнацькому віці. *Збірник наукових праць національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. № 4(15.) 2019. С.147–162.
4. Полисаєва Г. Вплив дитячої літератури на розвиток емоційного інтелекту дошкільників. *Humanitarium*. 2019. Том 42. Вип. 1. С.138-146. URL: https://www.researchgate.net/publication/340839042_VPLIV_DITACOI_LITERATURI_NA_ROZVITOK_EMOCIJNOGO_INTELEKTU_DOSKILNIKIV (Останнє звернення 5.12.2023)